

อาจารย์ประติภา สุวรรณรัตน์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

สัมภาษณ์โดย : นางสาวนิกัสมา มะลารี นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สำนักวิชานิติศาสตร์
นางสาวศศิกันต์ กาญจนพันธุ์ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สำนักวิชานิติศาสตร์
นางสาวศิริประภา ทำสุข นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สำนักวิชานิติศาสตร์

คำถามข้อที่ 1 กรุณาอธิบายหลักการสำคัญในการตีความสนธิสัญญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ และแนวทางที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) นำมาปรับใช้ มีลักษณะเด่นอย่างไร

สำหรับการตีความอนุสัญญาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ หรือ ICJ โดยหลักแล้ว ศาลจะมีกลไกในการพิจารณา เริ่มต้นจากการที่เราจะต้องรู้ก่อนว่าที่มาของกฎหมายระหว่างประเทศมีอะไรบ้าง ซึ่งที่มาหลัก ๆ ได้แก่ สนธิสัญญา จารีตประเพณีระหว่างประเทศ และหลักกฎหมายทั่วไปที่ได้รับการยอมรับในอารยประเทศ แต่ในขณะเดียวกันในการตีความสนธิสัญญา ศาลก็มีกลไกที่จะนำสนธิสัญญามาตีความด้วย เนื่องจากสนธิสัญญานั้นเกิดขึ้นจากเจตนารมณ์ของคู่สัญญาซึ่งก็คือ รัฐ

การที่เราจะดูว่าสนธิสัญญาจะถูกตีความได้อย่างไร ปรากฏอยู่ในอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 (Vienna Convention on the Law of Treaties 1969) หรือ VCLT ซึ่งการตีความสนธิสัญญาจะถูกแบ่งเป็น 2 ประเด็นหลักด้วยกัน ได้แก่ หลักการทั่วไปในการตีความสนธิสัญญา ซึ่งอยู่ในข้อ 31 ของ VCLT โดยจะตีความประกอบกันเบื้องต้นเราจะต้องดูก่อนว่ามีอะไรบ้าง

ประเด็นแรก คือ หลักสุจริตในการตีความสนธิสัญญา การที่สนธิสัญญาจะถูกตีความได้ก็ต่อเมื่อมีประเด็นปัญหาเกิดขึ้น และสนธิสัญญานั้น รัฐจะต้องตีความโดยสุจริตตามความหมายทั่วไป หรือตามความหมายธรรมดา (Ordinary Meaning) ในส่วนบริบท (Context) ของตัวสนธิสัญญาว่าเราจะต้องตีความอย่างไร จะมีบริบททั่วไป และบริบทที่เราจะนำสิ่งอื่น ๆ มาตีความร่วมกันกับสนธิสัญญา ซึ่งปรากฏอยู่ใน

ข้อ 31 วรรคสามของ VCLT เพราะฉะนั้นแล้ว ลักษณะเด่นในการตีความสนธิสัญญาของ ICJ คือ การที่ศาลพยายามเข้าไปสำรวจ และแสวงหาที่มาของสนธิสัญญา เพื่อที่ศาลจะได้รู้ว่าเพราะเหตุใดรัฐคู่กรณีจึงตีความต่างกัน และส่วนไหนที่เป็นประเด็นพิพาทของกรณีนั้น ๆ คือ ลักษณะเด่นที่ศาลนำ VCLT มาใช้เป็นเครื่องมือในการตีความ

ประเด็นต่อมา คือ วิธีเสริมในการตีความ ปรากฏอยู่ในข้อ 32 ของ VCLT เป็นวิธีการเสริมในกรณีที่เราไม่สามารถรู้ได้เลยว่าในบริบทความหมายทั่วไปเป็นอย่างไร จึงต้องแสวงหาในบริบทอื่น ๆ เช่น ขนบธรรมเนียมหรือพฤติการณ์แวดล้อมของการจัดทำสนธิสัญญาในช่วงนั้นว่าเป็นอย่างไร เพื่อนำมาตีความสนธิสัญญา

คำถามข้อที่ 2 ในการตีความสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องกับเขตแดน มีข้อพิจารณาพิเศษหรือหลักการใดที่แตกต่างจากสนธิสัญญาทั่วไปหรือไม่ อย่างไร และแนวคำตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ได้ให้น้ำหนักกับปัจจัยใดเป็นพิเศษในคดีประเภทนี้

สำหรับการตีความสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องกับเขตแดนก็ใช้กระบวนการวิธีการเดียวกันกับการตีความสนธิสัญญาทั่วไป แต่บริบทของการตีความเขตแดนนั้น เราต้องย้อนกลับไปช่วงที่มีการทำสนธิสัญญาก่อน ประเด็นแรก คือ การทำเขตแดนเป็นเรื่องของอธิปไตยของรัฐ ซึ่งเราจะต้องตีความอย่างเคร่งครัดกว่าเดิมเพื่อหาหลักที่แน่นอนในสนธิสัญญาปักปันเขตแดน เราจะพบว่าสนธิสัญญาดังกล่าวจะมีหลักการที่แน่นอนว่าเราจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการวัดว่าเขตแดนระหว่าง 2 รัฐควรจะอยู่ตรงไหน เช่น กรณีเขตแดนทางบกอาจจะใช้แม่น้ำ ซึ่งใช้แนวร่องน้ำลึก หรือถ้าไม่ใช่แม่น้ำเราอาจจะใช้แนวสันปันน้ำ โดยเราจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการปักปันเขตแดนร่วม ส่วนในกรณีที่ เป็นทะเล ก็จะมีหลักการตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ในกรณีที่มิใช่เขตแดนประชิดติดกัน หรือเป็นฝั่งตรงข้ามกัน รัฐจึงต้องมีการทำความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งมักจะออกมาในลักษณะที่กำหนดแนวทางชัดเจนว่าพื้นที่ที่เป็นเขตแดนระหว่างรัฐว่าจะใช้มาตรวัดอะไร อย่างไร เป็นความตกลงร่วมกันระหว่างประเทศทั้งสองฝ่าย

อย่างไรก็ดี ข้อสังเกตในบางครั้ง แผนที่ประกอบในสนธิสัญญาหรือแผนที่แนบท้ายสนธิสัญญา ศาลระหว่างประเทศมักหยิบยกขึ้นมาพิจารณาประกอบด้วยเหมือนกัน

แต่ก็มีในบางกรณี เช่น กรณีของนิการากัวกับโคลอมเบียที่เพิ่งมีคำตัดสินไป ประเด็นเริ่มต้นจากการที่ทั้งสองมีข้อพิพาทเขตแดนทางทะเล และต้องการให้ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเป็นผู้ตัดสิน ศาลพิจารณาว่าในที่สุดแล้วถ้าเราจะใช้ตาม ตัวบทของสนธิสัญญาตีความอย่างเคร่งครัดอาจไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องของความยุติธรรม ที่ศาลหยิบยกมาใช้ ซึ่งเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่ศาลอาจมองหรือตีความสนธิสัญญา พร้อมกับหาความยุติธรรมให้กับทั้งสองประเทศ เพื่อให้ได้สิทธิในบริเวณพื้นที่ทางทะเล อย่างเท่าเทียมกัน

ในคดีปราสาทเขาพระวิหารเมื่อ พ.ศ. 2505 ที่ศาลให้ความสำคัญกับแผนที่ แนบท้าย ซึ่งตรงนี้ก็มีส่วนที่เราไม่สามารถพูดได้เต็มปากว่าเราได้ยอมรับหรือว่าเรา ปฏิเสธอย่างไร ในมุมมองหนึ่ง ณ ขณะนั้นเองก็มีปัจจัยหลาย ๆ อย่าง แต่ศาลเลือก ยอมรับให้คุณค่ากับแผนที่แนบท้าย จึงเกิดเป็นประเด็นปัญหาขึ้นว่าในข้อเท็จจริงของ ตัวสนธิสัญญาปี ค.ศ. 1904 บอกไว้อย่างชัดเจนว่าให้ใช้แนวสันปันน้ำ ในส่วนคำถาม ที่ว่าศาลให้น้ำหนักกับอะไรมากกว่า ดิฉันมองว่ามันขึ้นอยู่กับตัวศาลเองว่า ศาลจะไป พิจารณาให้คุณค่ากับน้ำหนักในส่วนไหนมากกว่ากัน ระหว่างตัวบทของสนธิสัญญา หรือแผนที่ หรือแม้แต่การพิจารณาถึงหลักความยุติธรรม

คำถามข้อที่ 3 การที่รัฐภาคีไม่ปฏิบัติตามคำตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) สามารถส่งผลกระทบในทางกฎหมายและในทางปฏิบัติอย่างไรบ้าง

การที่รัฐไม่ปฏิบัติตามคำตัดสินของ ICJ โดยหลักจะมีอยู่ 2 ประเด็น คือ ผลกระทบในทางกฎหมายและผลกระทบในทางการเมือง อันดับแรก ผลกระทบในทาง กฎหมาย เมื่อมีการฟ้องคดีขึ้นสู่ ICJ รัฐทั้งสองควรจะต่อสู้กันในเชิงของการพิสูจน์ ที่จะต้องทำให้ศาลเชื่อว่าใครมีสิทธิที่ดีกว่าในพื้นที่ข้อพิพาทตรงนั้น เมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จสิ้นและมีคำพิพากษาออกมา ในคำพิพากษาของศาลเราจะแบ่งตัวคำพิพากษา ของศาลเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นเนื้อหา เช่น การวินิจฉัยเขตอำนาจของศาล การอธิบายหลักกฎหมาย และส่วนที่จะใช้บังคับกับรัฐคู่ภาคี (Operative Clauses) ศาลจะบอกอย่างชัดเจนว่าให้ทำอะไรบ้าง เช่น คดีปราสาทเขาพระวิหาร สิ่งที่กัมพูชาขอ

ได้แก่ 1) ขอให้ประเทศไทยถอนกองกำลังออกจากพื้นที่บริเวณปราสาทเขาพระวิหาร 2) ให้ตัดสินว่าพื้นที่บริเวณตัวปราสาทเป็นของกัมพูชา และ 3) ให้คืนโบราณวัตถุที่มีอยู่ในเขาพระวิหารให้กับกัมพูชาทั้งหมด โดยในส่วนของ Operative Clauses นี้ ประเทศไทยก็มีมติคณะรัฐมนตรีว่าต้องปฏิบัติตาม หลังจากนั้นประเทศไทยจึงถอนความยินยอมเขตอำนาจศาล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยยอมรับคำตัดสินและปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ จากคำถามว่า หากไม่ปฏิบัติตามจะส่งผลกระทบอย่างไร มีปรากฏอยู่ในกฎบัตรสหประชาชาติ (Charter of the United Nations) ข้อที่ 94 วรรคหนึ่ง ว่าคำพิพากษาของศาลควรเคารพและปฏิบัติตาม ไม่อย่างนั้นอาจจะมีกลไกในการบังคับคู่ความในประเภทอื่น ๆ เช่น ผ่านคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council) หรือสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly)

ประการถัดมาที่นับว่าส่งผลกระทบกับตัวของรัฐที่ไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษามากที่สุด คือ กลไกทางการเมือง กล่าวคือหากพบว่ารัฐไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา อาจมีทั้งการถูกประณามไม่ว่าจะในเวทีองค์การระหว่างประเทศก็ดี หรือว่าการถูกตัดสัมพันธ์ทางการทูตก็ดี ขาดความเชื่อมั่น ขาดความน่าเชื่อถือ และอาจส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในเรื่องของการค้าระหว่างประเทศหรือดุลการค้า

คำถามข้อที่ 4 สมมติว่ามีข้อพิพาทเรื่องเขตแดนระหว่างสองรัฐ (ยกตัวอย่างเช่น กรณีปราสาทตาเมือนธม) ท่านจะพิจารณาประเด็นทางกฎหมายใดบ้างเพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำคดีขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ และมีช่องทางใดบ้างในการเสนอคดี

ในกรณีของปราสาทตาเมือนธม ดิฉันมองว่าประเทศไทยได้แสดงท่าทีอย่างชัดเจนว่าจะไม่นำคดีข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ด้วยเหตุผลที่ว่าไทยไม่ยอมรับเขตอำนาจศาล และประเทศไทยมี MOU 2543 ที่จะกระทำการเจรจาอยู่แล้ว โดยมีกระบวนการที่ชัดเจนว่าเรามีคณะกรรมการเขตแดนร่วม (Joint Boundary Commission) ในการเจรจา ถ้าเราจะพูดถึงการนำคดีขึ้นสู่ศาล ในกรณีนี้มีความเป็นไปได้น้อยมาก

ส่วนในทางกฎหมายหากมีประเด็นเกิดขึ้น และเราจำเป็นต้องขึ้นศาล นักวิชาการไทยหลาย ๆ ท่านที่แสดงความเห็นอยู่ช่วงนี้ซึ่งดิฉันก็เห็นด้วยว่า กระทรวงการต่างประเทศมีวิธีการรับมือที่ดี และพยายามจะรักษาผลประโยชน์ระหว่างประเทศผ่านโต๊ะเจรจา ระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา รวมถึงเวทีโลก แต่อาจจะขาดเรื่องของการสื่อสารกับประชาชน ซึ่งอาจจะทำให้ประชาชนไม่ค่อยเข้าใจ

อย่างไรก็ดี ถ้าเรามองในมุมของกฎหมายระหว่างประเทศเราจะเห็นว่า ประเทศไทยก็แสดงท่าทีอย่างชัดเจนว่าไม่ยอมรับแผนที่แนบท้ายของสนธิสัญญา ค.ศ. 1904 กล่าวคือใน MOU 2543 เป็นการตกลงการปักปันเขตแดนโดยอาศัยสนธิสัญญา ค.ศ. 1904 และสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ค.ศ. 1907 รวมถึงเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีการจัดตั้งกลไก เราจะพบว่าในข้อเท็จจริงนั้นมียกหลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของแผนที่ที่กัมพูชาใช้ คือ แผนที่ 1 : 200,000 ส่วนประเทศไทยได้มีการยอมรับแผนที่ 1 : 50,000 หากจะกล่าวว่าเราจะใช้แนวทางอะไร ก็คงเป็นการแสดงท่าทียืนยันอย่างชัดเจนว่าปราสาทตาเมือนธมยังคงอยู่ในดินแดนของเราซึ่งยังคงมีพื้นที่ในดินแดนของเราอยู่และเราไม่ยอมรับแผนที่แนบท้าย โดยที่เรายึดถือตามหลักการของสนธิสัญญา ค.ศ. 1904 คือ สิ่งที่เป็นกฎเกณฑ์ในการยืนยันอย่างชัดเจนสำหรับประเทศไทย

คำถามข้อที่ 5 ในสมมติฐานที่เกิดข้อพิพาทชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา (เช่น กรณีสมมติที่ช่องบก) และมีการพิจารณานำเรื่องขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ท่านคิดว่าแต่ละฝ่ายจะสามารถหยิบยกหลักการทางกฎหมายระหว่างประเทศข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานใดมาสนับสนุนจุดยืนของตนเอง และประเด็นใดบ้างที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) มักให้ความสำคัญเป็นพิเศษในคดีลักษณะนี้

ดิฉันมองว่าอีกหนึ่งสิ่งที่ประเทศไทยสามารถทำได้อย่างชัดเจนเลย คือ การบูรณะพื้นที่ในบริเวณปราสาทตาเมือนธม และเรามีกองกำลังทหารซึ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในพื้นที่อยู่แล้ว หากเราพัฒนาพื้นที่ให้มีนักท่องเที่ยวที่ซื้อบัตรในการเข้าปราสาทจากทางประเทศไทย ก็เป็นเครื่องยืนยันอย่างชัดเจนถ้าหากมี

ประเด็นข้อพิพาทเกิดขึ้น ประเทศไทยสามารถโต้แย้งได้ว่าพฤติกรรมของเราที่ดูแลปราสาทเขาพระวิหารมาตลอด เป็นสิ่งที่เราสามารถหรือหยิบยกประเด็นหลักฐานขึ้นมาเพื่อชี้ให้ ICJ และคนทั้งโลกเห็น แต่เมื่อสุดท้ายแล้วประเทศไทยไม่ได้ยอมรับเขตอำนาจศาล เพราะฉะนั้น สิ่งที่เราทำได้มากที่สุด คือ การสงวนท่าทีและไม่เปิดการปะทะระหว่างทหารก่อน และควรปกป้องดินแดนหากมีการปะทะกันตามหลักการป้องกันตนเอง เนื่องจาก ในบางครั้งเหตุผลของการใช้ความรุนแรงอาจเป็นช่องที่อีกฝ่ายใช้เป็นประเด็นเพื่อขอยื่นคำร้องต่อศาลให้ศาลมีการพิจารณา นอกจากนี้ก็ยังมีกรณีที่ไทยประณามในสิ่งที่กัมพูชากระทำอีกด้วย

คำถามข้อที่ 6 ประเด็นเรื่องเขตอำนาจศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) มีความสำคัญอย่างไรในข้อพิพาทระหว่างประเทศ หากสมมติว่ามีคำตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ในคดีที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย (ไม่ว่าผลจะเป็นเช่นไร) โดยที่ไทยมีจุดยืนเรื่องการไม่ได้รับอำนาจศาลโดยทั่วไป ท่านคิดว่ารัฐบาลไทยควรมีข้อพิจารณาทางกฎหมาย นโยบาย และการทูตอย่างไรในการตอบสนองต่อคำตัดสินนั้น

ประเด็นนี้ดิฉันคิดเห็นว่าหากเราจะกล่าวถึงประเด็นข้อพิพาทระหว่างดินแดน ดินแดนขอยกกรณีคดีปราสาทเขาพระวิหารเป็นตัวอย่าง ดิฉันมองว่าในกรณีนี้มีปัจจัยเรื่องการเมืองหลาย ๆ อย่าง ซึ่งเราต้องยอมรับว่าการทำสนธิสัญญา ค.ศ. 1904 ระหว่างสยามกับฝรั่งเศสนั้น เราเป็นประเทศที่ค่อนข้างเสียเปรียบ เนื่องจากวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ความวุ่นวายจากการล่าอาณานิคม นั่นคือสิ่งที่ทำให้เราจะต้องยินยอมให้ฝรั่งเศสมาทำสนธิสัญญาเพื่อปักปันเขตแดน ภายหลังมีการทำสนธิสัญญากำหนดเขตแดนระหว่างพื้นที่ของสยามและกัมพูชาซึ่งขณะนั้นฝรั่งเศสยึดเป็นอาณานิคมเกิดขึ้นเรียบร้อยแล้ว เมื่อฝรั่งเศสคืนอิสรภาพให้กัมพูชากลับมาเมื่อปี 1953 ของตัวเอง ภายหลัง ประเด็นปัญหาเรื่องพื้นที่บริเวณปราสาทเขาพระวิหารกลายเป็นสิ่งที่กัมพูชาในฐานะรัฐที่สืบสิทธิมาจากฝรั่งเศสทำการฟ้องคดีครั้งแรกในช่วงปี ค.ศ. 1959 อย่างไรก็ตามในคดีดังกล่าวประเทศไทยในตอนนั้นมีอำนาจต่อรองเจรจาในเวทีระหว่างประเทศยังไม่มากพอ ดิฉันขอหยิบยกข้อสังเกตของศาสตราจารย์ ดร.จตุรนต์ ธีระวัฒน์

ท่านได้ตั้งข้อสังเกตว่า ณ ขณะนั้น ประเทศไทยเสียเปรียบในหลาย ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการไม่ได้แย่งตัวแผนที่ ในคำตัดสินที่ศาลได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าไทยนิ่งเฉยไม่ได้แย่ง ส่วนนี้จึงกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในคำพิพากษาปี ค.ศ. 1961 และทำให้ประเทศไทยประกาศไม่ยอมรับเขตอำนาจของศาลในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ต้องกลับมาขึ้นศาลอีกครั้งจากผลของคำตัดสินครั้งก่อนเพราะเป็นเรื่องของการตีความพื้นที่บริเวณรอบตัวปราสาท (vicinity) อีกครั้งในปี ค.ศ. 2013 แผนที่แนบท้ายสนธิสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศสจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เราเกิดข้อพิพาทขัดแย้งกันเสมอมาเพราะในปัจจุบันประเทศไทยไม่ยอมรับแผนที่ 1: 200,000 แต่ประเทศไทยใช้แผนที่ตามนัยของสนธิสัญญา 1: 50,000

ดังนั้น เรื่องการยอมรับเขตอำนาจศาลอย่างไรประเทศไทยก็ไม่ยอมรับอยู่แล้ว อีกประการหนึ่งซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาท คือ นโยบายของรัฐซึ่งเป็นตัวกำหนดท่าทีอย่างไรในการแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างชายแดน นอกจากนี้หากรัฐบาลกระทำการอะไรไปซึ่งทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบ ประชาชนในประเทศก็มีอิทธิพลต่อการสถานการณ์ทางการเมืองด้วย และแน่นอนปัญหาข้อขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศเป็นสิ่งที่รัฐบาลของประเทศไทยพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดขึ้นเสมอมา ในมุมมองนี้สิ่งที่รัฐบาลทำได้มากที่สุด คือ รักษาปกป้องสิ่งที่มีอยู่และพยายามไม่ให้คำพิพากษาศาลครั้งก่อนมาตีความครอบคลุมกับพื้นที่ที่ยังคงมีอยู่และยังเป็นข้อพิพาท ณ ปัจจุบัน

คำถามข้อที่ 7 นอกเหนือจากการดำเนินการทางศาล ท่านเห็นว่ามีแนวทางการระงับข้อพิพาทชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (เช่น กัมพูชา) ด้วยสันติวิธีรูปแบบอื่นใดบ้างที่สามารถนำไปสู่ผลประโยชน์ร่วมกันในระยะยาว และแต่ละแนวทางมีจุดเด่นหรือข้อจำกัดอย่างไร

คำถามข้อที่ 8 ในฐานะที่ไทยและกัมพูชาเป็นสมาชิกอาเซียน ท่านคิดว่าอาเซียนมีบทบาทและกลไกใดบ้าง (เช่นภายใต้กฎบัตรอาเซียน หรือสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือฯ) ที่สามารถนำมาใช้ในการป้องกันหรือระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐสมาชิก และประเมินว่ากลไกเหล่านั้นมีประสิทธิภาพเพียงใดในทางปฏิบัติ โดยพิจารณาจากทั้งศักยภาพและข้อจำกัดของอาเซียน

สำหรับคำถามสองข้อนี้ ดิฉันมองว่าในมุมของกระทรวงการต่างประเทศนั้นพยายามรับมือกับสถานการณ์ได้อย่างดี แต่ด้วยปัจจัยทางการเมืองบางอย่างอาจทำให้ส่งผลกระทบตามมา เช่น สถานการณ์ที่ทำให้เกิดการสั่นคลอนในการเจรจา ส่วนวิธีการที่ประเทศไทยและกัมพูชาจะสามารถทำได้นอกจากนี้ คือ การมีรัฐที่ 3 เสนอให้ไปเปิดโต๊ะเจรจา หรือการประนีประนอม นอกจากนี้วิธีการระงับข้อพิพาทยังอาจใช้วิธีการการเมืองในการระงับข้อพิพาทแทนที่จะเป็นการระงับข้อพิพาทแบบตุลาการได้เช่นกัน หรือหากเราจะใช้กระบวนการระงับข้อพิพาททางศาล การใช้เครื่องมือของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในการระงับข้อพิพาท

ในส่วนของอาเซียนนั้น มีกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) กล่าวถึงหลักการไม่แทรกแซงไว้ สิ่งที่อาเซียนผลักดัน คือ ผลประโยชน์ร่วมกันที่ทุกชาติในอาเซียนเห็นด้วย ซึ่งโดยปกติแล้วหากมีข้อพิพาทเกิดขึ้น อาเซียนมีกลไกในการระงับข้อพิพาทในกรณีที่รัฐสมาชิกของอาเซียนมีประเด็นข้อขัดแย้ง อาเซียนยินดีที่จะเป็นคนกลางในการช่วยให้มีการเจรจา เป็นกลไกในการระงับข้อพิพาทในเชิงการเมืองแต่ไม่ใช่ทางกฎหมาย และเมื่ออาเซียนมีหลักการไม่แทรกแซงอยู่ จึงไม่สามารถบังคับให้รัฐสมาชิการะงับข้อพิพาทผ่านการเจรจาแบบการเมืองของอาเซียนได้ ดังนั้น กระบวนการที่เราจะสามารถระงับข้อพิพาทอย่างสันติวิธีและไม่ใช่ทางตุลาการ คือ การเจรจาผ่านคณะกรรมการธิการเขตแดนร่วมซึ่งเป็นกลไกที่ชัดเจนที่สุดที่ประเทศไทยพยายามประสานประโยชน์ร่วมกันในแง่ของการปักปันเขตแดนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น